

Mi is az a 95 tétel?

1. Köszönöm a meghívást, a felkérést. Már látom ennek a reformációi emlékévknek hozadékát: foglalkoznom kell azzal, hogy miről is szól, és ez által nemcsak felidéződik, hanem elmélyül saját ismeretem, látásom. Ezzel a mai témával is örömmel foglalkoztam.
2. Mielőtt belevágnánk, először hadd ismerkedjünk meg egy kicsit egymással. Nem ilyen név szerinti bemutatkozásra gondoltam, hanem arra, hogy négyen-öten egymás felé fordulnak, s röviden beszélgetsenek arról, hogy mi foglalkoztatja az embereket manapság. Személyessé is lehet tenni a kérdést: mi foglalkoztatja Önöket mostanság? Adnék erre egy percet, s a csoportok eredményeit felírjuk ide a lapra.
3. Aztán még egy kérdés: milyen félelmek irányítják az embereket? Mitől félnek? Erre is használhatunk egy percet.
4. Köszönöm az együttműködést. Nagyon fontos kérdések ezek... mert a XV-XVI. század fordulóján nagyon foglalkoztatta az embereket a világ vége – ugye ez 1500-as évforduló – és egyrészt a haláltól való félelem, de még inkább az ítélettől való félelem irányította cselekvésüket. Diákoknak is feltettem a félelemről ezt a kérdést az iskolában, ők a dolgozatokat említették. Persze a dolgozat félelmének elkerülésére több lehetőség van. A legfáradtságosabb, legnehezebb, hogy tanulnak rá. Aztán beteget lehet jelenteni – vannak, akik egyszerűen otthon maradnak. Lehet azon mesterkedni, hogy a tanár elhalassza a dolgozatot. Jó érveket kell hozzá találni. Vagy lehet puskát készíteni – még egyszerűbb, ha más puskáját kérjük kölcsön. Szóval csak egy kis csábítás, és a félelmet a legkevésbé fárasztó módon győzik le az emberek. Így történhetett, hogy az ítélettől való félelemmel szemben könnyen kaphatók voltak a XV-XVI. század fordulóján is a kényelmesebb megoldásokra: a búcsúcédula vásárlására.
5. Mi is az a búcsúcédula? Mi az a búcsú? Ez nem a gyónás. Nem az – a bűnbánó részéről – kényelmetlenebb feladat, hogy megvizsgálja magát, megvallja bűneit, (esetleg elégtétellel jelezze bűnei bánatát,) végül fogadja örömmel, felszabadulva a feloldozást. A búcsú lehet ereklyék meglátogatása, keresztes háborúban való részvétel, s lehet – ez mennyivel egyszerűbb – egy megvásárolt lap, amely biztosítja, hogy tisztítóüzbéli szenvedéseink eltöröltetnek. Még egy garasért nemcsak a mieink, hanem már elhunyt szeretteinké is. Nos, ez lehet, hogy drágább, de sokkal egyszerűbb lehetőség. Lehet, hogy kicsit homályos ügylet, de nem olyan kellemetlen, mint bűneinkkel szembesülni, azokat végiggondolni és kimondani, esetleg azok eredetére és okára rákérdezni. Természetes, hogy az emberek ezzel a lehetőséggel éltek.
6. 1517. őszén Tetzl János (Johann Tetzel) dominikánus szerzetes vezetésével ilyen búcsúcédula árusok lepték el Brandenburg tartományt, Jöterbog városát. S még a 40 Km-re fekvő Wittenbergből is odautaztak az emberek, hogy búcsút nyerjenek. - Közelebb nem jöhettek a búcsúárusok, mivel Szászország fejedelme, Bölcs Frigyes, jelentős ereklyegyűjteményt tartott fenn, és nem fűzte érdeke ahhoz, hogy a búcsúcédulaárusok olcsó búcsúját támogassa. S ha Wittenbergből Jöterbogba utaztak, vitték a híret a nagy attrakciónak. Luther, mint a wittenbergi vártemplom gyóntatója, értesült erről, és mélyen felháborodott, hiszen nem egyszerű dolgok, hanem maga az üdvösség forog kockán itt!
7. Kicsoda ez a Luther? Most nem mondom el egész életrajzát. Csak annyit, hogy Ágoston-rendi szerzetes, a teológia doktora, egyetemi tanár, több kolostor spirituális vezetője, a vártemplom igehirdetője – szóval nem igaz az, hogy egy kis szerzetesecke. Talán annak vélte X. Leó pápa. Mert valóban nem volt vagyonos és befolyásos ember Luther. De tudós volt, és fiatal kora

Mi is az a 95 tétel?

ellenére – hiszen alig 34 éves 1517-ben - a rendjében elismert volt, Bölcs Frigyes számára pedig kifejezetten értékes. A friss – 1502-ben alapított – Egyetem egyik legnevesebb professzora Luther.

Luther nem hirtelen felindulásában háborodott fel. A Szentírás professzoraként 1511-től tanított az egyetemen. Központi kérdése Isten igazsága volt. Ha Isten igazságos, akkor mindannyian elkárhozunk – ez volt kiinduló gondolata. Erre a Szentírásban talált választ. Isten igazsága nem abban áll, hogy minket igazságosan ítél, hanem abban, hogy a bűnt bünteti és a bűnöst megmenti. Jézus magára vette bűneinket, és ránk adta az Ő igazságát. Ezért a Jézus Krisztusba vetett hit ad menekvést az ítélet alól. Már öt éve foglalkozott Luther a megigazulás kérdésével. S most – Tetzl János feltűnésével – nemcsak lehetőség adatott, hogy kifejtse véleményét, hanem emberek sorsa függött attól, hogy nyilvánossá teszi-e azt, amit megismert. Így került sor a 95 tétel kifüggesztésére.

8. Arról is lehetne beszélni, hogy vajon tényleg kifüggesztette, kiszégezte-e ezeket a tételeket, vagy csak levélben küldte el Albrecht meinzi érseknek. Ez legyen a kutatók feladata. Mi inkább a tételek tartalmát vizsgáljuk meg! A tételek kifüggesztésének helye és ideje nem véletlen. A vártemplom, ahol Luther misézett, Mindenszentekről neveztetett el. Október 31-e pedig a Mindenszentek ünnepének előestéje. Az eredetileg kifüggesztett plakátméretű lap elveszett. Ám három különböző nyomtatvány ismeretes az első nyomdai kiadványokból. A 95 tételt eredetileg vitairatnak szánta Luther. A vitára azonban senki nem jelentkezett, hanem inkább elleniratok és feljelentések születtek a nyomában.
9. A legrégebbi nyomtatott változat nem 95-ig számozza a tételeket, hanem 3x25 és 1x20 tételt nevez meg, valószínűleg tartalmi egységeket akart ezzel Luther kifejezni. Nem olvasom fel az egészet. Kiemelek néhány fontos tételt.
10. Az 1. tételsorban Luther a búcsú tévedésére mutat rá. Arra, hogy a pápának csak annak a büntetésnek elengedésére van joga, amit ő szabott ki. Arra, hogy a **pápa egy vétket sem bocsáthat meg, legfeljebb kihirdeti és megerősíti, amit Isten megbocsátott. (6. tétel).** S végül arra, hogy a testi halál a földi büntetéseket eltörli, tehát azoktól már haláluk folytán mentesülnek. Az egész tételsor fő mondanivalója az 1. tételben található: **Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: "Térjete meg!" - azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen (Mt 4,17).** Ez a legfontosabb tétel. Minden más ebből következik. S ha ezt szem elől tévesztjük, a többi tételt félreérthetjük.

Nos, mintha ezt elfelejtettük volna. Ma sokan inkább keresik a „könnyebb” megoldásokat. Beleivódott agyukba az a félreértés, hogy Istennek az a dolga, hogy megbocsásson. Annyira egyértelműnek gondoljuk, hogy mi vétkesek vagyunk – mert minden ember az –, és Isten minden bűnt kegyelmesen megbocsát. Jézus azonban nem könnyű kegyelmet ígért, hanem nehéz, keskeny utat, a megtérés útját, a bűneinkkel való szembesülés útját. Hallgassuk csak a 2-4. tételt! **Ezt az ígét nem vonatkoztathatjuk a bűnbánat szentségi gyakorlására, azaz a bűnvallásra és a jóvátételre, ami a papok közreműködésével történik. De nem is vonatkoztathatjuk kizárólag csak a belső bűnbánatra, mert a szív töredelme mit sem ér, ha nem hozza magával külsőleg a bűnös mivoltunk elleni sokoldalú halálos küzdelmet. Ez a gyötrődő küzdelem tehát mindaddig tart, míg az ember gyűlöli vétkes önmagát (ez az igazi belső bűnbánat), vagyis a mennyek országába való bemenetelig.**

Mi is az a 95 tétel?

Szóval a bűnbánat igazi bánat, ami nem múlik csak úgy el, mint a fogfájás, hanem **amíg az ember meg nem gyűlöli vétkes önmagát**. Ma azt sulykolják az emberbe, hogy szeresd magadat. Mintha az olyan könnyű lenne! Először gyűlöld meg önmagadat, bűneidet, hogy majd szerethesd azt, akit Jézus megváltott! Azt gondolom, Luther ezzel a tételével ma is sokakat megbotránkoztat!

11. A második tételsorban – 26-50 tételek tartoznak ide – arról beszél Luther, hogy egyedül a Jézus kegyelméért van üdvösségünk: (36-37. tétel) **Minden igazán szívéen talált keresztyén részesül a bűnhődésnek és a vétkekességnek teljes elengedésében búcsúcédula nélkül is. Aki csak igazi keresztyén, akár élő, akár halott, az részese Krisztus és az anyaszentegyház minden kincsének, s ezt Isten adta néki, búcsúcédula nélkül is.**

Viszont ha Krisztusért üdvösségünk van, akkor nemcsak felesleges a búcsúcédula, hanem kárhozatos is. A búcsúcédula nem semleges dolog, hanem – ahogy a 32. tétel fogalmaz: **Örök büntetést kapnak tanítóikkal együtt, akik a búcsúcédulákkal biztonságban hiszik magukat az üdvösségük dolgában**. Azt gondolom, Luthert ma is kiátkoznák ezért – nem a pápa, hanem a jó keresztyének. Mert néha olyan biztonságban érezzük magunkat a mennyben bűnbánat és megtérés nélkül is. **Az igazi töredelem keresi és szereti a bűnhődést**. - írja Luther a 40. tételben.

Ha Krisztusért üdvösségünk van, akkor **Arra kell tanítani a keresztyéneket, hogy a pápa véleménye szerint a búcsúvásárlás semmilyen tekintetben nem állítható egy sorba az irgalmasság cselekedeteivel**. Arra kell tanítani a keresztyéneket, hogy **jobb dolgot tesz, aki a szegénynek ad, vagy a rászorulóknak kölcsönöz, mint hogyha búcsút vásárol**. Ugyanis a szeretet cselekedete által nő a szeretet és javul az ember, de a búcsú által nem lesz jobb, csak a bűnhődéstől mentesebb. Arra kell tanítani a keresztyéneket, hogy aki látja a rászorulókat és azt elhanyagolva búcsúra költ, az nem a pápa elengedését szerzi meg, hanem Isten rosszállását. Arra kell tanítani a keresztyéneket, hogy - hacsak nem dúskálnak a fölöslegben - mindazt, ami az élet fönntartásához szükséges, tartsák kötelességüknek házuknépe javára fordítani és semmiképp se pazarolják búcsúkra. (42-46 tétel).

12. A harmadik tételsorban (51-75 tétel) a központi kérdés, hogy mennyivel nagyobb az evangélium, mint a búcsú. Elsőként arról értekezik Luther, hogy mi is az egyháznak a kincse, amely alapján bűnbocsánatot oszt. A pápás egyház – figyeljünk Mindenszentek ünnepi előestéjére – a szentek fölösleges jócselekedeteit tartja az egyház kifogyhatatlan kincsesládájának. Ezzel szemben Luther azt írja a 62. tételben: **Az egyház kincse valójában Isten dicsőségének és kegyelmének szent evangéliuma (örömhíre). De ezt méltán igen gyűlölik, mert elsőből utolsókká tesz**. Nemcsak ebben a tételsorban, hanem az egész írásban érezhető Luther iróniája, fanyar humora. **Az evangélium kincse olyan háló, amellyel egykor az anyagi javak embereit halászták. A búcsú kincse pedig olyan háló, amellyel ma az emberek anyagi javait halásszák. A búcsú, amiről a búcsúhirdetők azt hirdetik, hogy a legnagyobb áldás, - valóban az, de a kereset szempontjából. Valójában azonban a búcsú az Isten kegyelméhez és a kereszt jóságához mérten a legeslegkisebb dolog.**
13. A legutolsó húsz tételben pedig azokat a kérdéseket veti fel Luther, amelyeket bizonyára az egyszerű nép között hallott a búcsúcédulákkal kapcsolatban, s amelyek egytől egyig a pápát támadják. Azt írja ezeket összefoglalva Luther: **A búcsúról való ilyen önkényes prédikálás azt eredményezi, hogy a tudós férfiaknak sem könnyű a pápa tekintélyét megvédeni a**

Mi is az a 95 tétel?

rágalmaktól, vagy éppen az egyszerű hívek fortélyos kérdéseitől. És úgy látja, hogy az egyszerű híveknek aggályos érveit pusztá hatalommal elnyomjuk és nem értelmes megválaszolással oldjuk fel, azzal az egyházat és a pápát ellenségeik előtt nevetségessé, a keresztyéneket pedig szerencsétlenné tesszük. Végül eljut oda, ami teológiájának végig központi mondanivalója maradt: **Távozzanak tehát azok a próféták, akik azt mondják Krisztus népének: "Béke, béke." - de nincs béke! (Ezékiel 13,10.16). Tegyék jól a dolgukat azok a próféták, akik azt mondják Krisztus népének: "Kereszt, kereszt!" - de nincs kereszt! Buzdítsuk azért a keresztyéneket, hogy fejüket: Krisztust, bűnhődésen, halálon és poklon át is követni igyekezzenek, és abban bízzanak, hogy inkább sok szorongattatáson át, mintsem a béke biztonságán át jutnak be a mennybe (ApCsel 17,22).** És ezzel megint idegenné válik Luther a mai nemzedéktől is. Mert inkább keressük a kényelmet, a biztonságot, semmint követnénk Krisztust a bűnhődésen, halálon és poklon át is.

14. Látják, testvéreim, nem felekezetek közt húzódik ma sem a határ, hanem ott húzódik, hogy Krisztust prédikáljuk-e vagy önmagunkat. Krisztusban bízunk-e vagy önmagunkban. Krisztus cselekedeteit ünnepeljük-e a reformációban vagy a magunkáéit – akárcsak egy-egy előttünk jártat: Luthert, Melanchtont, Bullingert vagy Kálvint.
15. Ahogy olvassuk a 95 tételt, kitűnik, hogy Luther ez valódi vitairatnak szánta. Nincsenek lezárva a határok. Több olyan szakaszt találunk, amely szinte kitarja a kapukat a pápás egyház felé. Nem vonja kétségbe sem a pápa hatalmát, sem a tisztítóútz létét. Nem vonja kétségbe a szertartásos rend jó és helyes voltát. Amikor először – tizenéves fejjel – ezt olvastam, azt kérdeztem magamtól: mi ebben a reformátori. Római katolikus pap barátom nemrég olvasva a tételeket azt mondta: nem tudom, miért akadt ezen ki a pápa. Szóval, ez valóban a reformáció kezdete.

Emellett úgy vélem, hogy a reformáció lényege benne van. S nagyon óvakodnék attól, hogy a reformációt egy egyre kiteljesedő folyamatnak lássuk, amelyben az egyház egyre inkább letisztult tanításra jut el. Mert ennek a „letisztulásnak” nem lesz vége. Így jutott el Dávid Ferenc az unitarizmusig. Ezért vagyok hálás a kapott feladatért. Mert megerősített abban, hogy a 95 tétel nemcsak kiinduló pont, hanem a reformáció lényegét már hordozza magában.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Bencz András, lelk. ev. püspökhelyettes
bencze.andras@lutheras.hu
Székesfehérvár